

Галина Петросян

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ В УКРАЇНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ УГОДИ В ГРУЗІЇ

Halyna Petrosian

Odesa State University of Internal Affairs, Ukraine

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF RECOGNITION OF GUILT AGREEMENT IN UKRAINE AND PROCEDURAL AGREEMENT IN GEORGIA

With the new criminal procedural code of Ukraine, the Ukrainian criminal procedural law was amended with the new institute of agreements on recognition of guilt. In accordance with the requirements of international legal acts and obligations of our country before European and world society, socio-political changes that took place lately created pre-conditions for reformation of the system of criminal justice in the direction of its further democratization, humanization, strengthening the protection of human rights and freedoms.

The article presents comparative description of agreement on recognition of guilt in Ukraine and judicial agreement in Georgia. Some aspects of criminal proceedings are considered on the basis of agreement on recognition of guilt comparing to experience of criminal proceedings on the basis of judicial agreement. Agreements on recognition of guilt in Georgia and Ukraine were analysed.

Key words: agreement on recognition of guilt, plea deal, suspect, prosecutor, criminal proceedings on the basis of agreements, comparative characteristics, Ukraine, Georgia.

Найбільш революційним нововведенням нового Кримінального процесуального кодексу України у 2012 році є введення в дію інституту кримінального провадження на підставі угод. Прогресивним кроком України на шляху до європейських і загальноприйнятих в світі стандартів кримінального судочинства є запровадження інституту угод і це є проявом гармонізації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Перевагами застосування угоди про визнання винуватості для обвинуваченого – є звільнення від покарання, уникнення невизначеності щодо покарання у суді, в деяких випадках - застосування альтернативного покарання або його зниження; для прокурора - можливість зменшення бюджетних витрат та економія процесуального часу; зниження навантаження на прокуратуру при підтриманні державного обвинувачення, певною мірою усувається перспектива подальших апеляцій. Органи досудового розслідування звільнюються від довгого і не завжди результативного розслідування, суд – від дослідження всіх доказів, а обвинувачений отримує зниження покарання або звільнення від його відбування¹.

Процесуальна угода у кримінально-процесуальному кодексі Грузії з'явилася ще у 2004 році. Можливості укладення процесуальної угоди не обмежені видом або тяжкістю злочину. Пропозиція про укладення угоди може ініціюватись як від обвинуваченого, так і від прокурора. При затвердженні процесуальної угоди підозрюваний/обвинувачений поряд з умовами, передбаченими частиною першою статті 209 кримінального процесуального кодексу Грузії, може узгодити з прокурором питання про співпрацю або відшкодування шкоди до бюджету країни².

¹Узагальнення судової практики на тему: «Судова практика здійснення судового провадження на підставі угод». *Закон і бізнес*. <http://zib.com.ua/ua/40988-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_sudova_prktika_zdiysne.html> (2016, травень, 09).

²Меишвили, З. (2010). Путеводитель по новому уголовно-процессуальному кодексу Грузии. ООО «Сезан», 76-80. <http://www.legalaid.ge/cms/site_images/UNDP%20brochures/rus/CPC_RUS.pdf>

Якщо прокурор, обвинувачений та його адвокат домовляться з приводу укладення процесуальної угоди, прокурор письмово виносить клопотання. У формі клопотання процесуальної угоди про винесення вироку без розгляду судом справи по суті має бути зазначено:

- а) ім'я, прізвище, число, місяць і рік народження обвинуваченого;
- б) формулювання обвинувачення - опис інкримінованого діяння із зазначенням місця, часу, способу, засоби, знаряддя його вчинення, а також наслідків, викликаних цим діянням;
- в) докази, достатні для обґрунтованого припущення, що вказаний злочин скоєно цією особою;
- г) в разі співпраці обвинуваченого зі слідством - форма і суть співпраці;
- д) стаття, частина і підпункт статті Кримінального кодексу Грузії, що передбачають даний злочин;
- е) міра покарання, яку вимагає прокурор;
- ж) вказівка про попередження, передбачена частиною 1.2 статті 210 цього Кодексу, або обґрунтоване рішення, прийняте головним прокурором Грузії або його заступником, передбачене частиною 1.3 статті 210 цього Кодексу (стаття 211 КПК Грузії).

У змісті української угоди про визнання винуватості (стаття 472 КПК України) головний прокурор або його заступник не приймає обґрунтованого рішення стосовно угоди, тобто ця норма є відсутньою. На нашу думку, вищезазначена норма лише ускладнить процес укладання угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним або обвинувачуваним.

У кримінально-процесуальному кодексі Грузії, у письмовій заяві обвинуваченого, яку підписують обвинувачений і його адвокат, має зазначитися, що згоду на винесення судом вироку без розгляду справи по суті обвинувачений надав добровільно після отримання юридичної допомоги адвоката. При цьому обвинувачений повинен повною мірою усвідомлювати зміст клопотання і правові наслідки очікуваного вироку. При цьому обвинувачений повинен повною мірою усвідомлювати зміст процесуальної угоди і правові наслідки очікуваного вироку, про що повинно вказуватися в заяві обвинуваченого.

У кримінальному процесуальному кодексі України, не прописано, що обвинувачений надає письмову заяву в якій вказує, що він згоден на винесення судом вироку без розгляду справи по суті та заявив про це добровільно після отримання юридичної допомоги адвоката. Заяву підписують обвинувачений і його адвокат. Однак на практиці вищезазначене застосовується.

Клопотання є публічним, за винятком частини, в якій вказується інформація, надана слідству обвинуваченим. Правом ознайомитися з інформацією, наданою слідству обвинуваченим, мають тільки ті особи, які під нею підписалися і суд, а також обвинувачений та його адвокат, про що інший обвинувачений на підставі процесуальної угоди надає слідству викривальну інформацію. Зміст процесуальної угоди повинен бути в повній мірі доступним як обвинуваченому та його адвокату.

До клопотання прокурора про винесення судом вироку без розгляду справи по суті долучається протокол процесуальної угоди (стаття 211 КПК Грузії).

У главі 35 кримінального процесуального кодексу України відсутня норма, в якій було б зазначено, що матеріали угоди є публічними за винятком частини, в якій вказується інформація, надана слідству обвинуваченим.

В змісті української угоди про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення, узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, наслідки невиконання угоди¹.

В угоді зазначається дата її укладення та вона скріплюється підписами сторін (стаття 472 КПК України).

¹ Албул, С.В., Деревянкін, С.Л., Полущук, О.В. (2015). *Кримінальний процес України: навчальний посібник*. Одеса: ОДУВС, 344.

Порівнюючи форму клопотання процесуальної угоди в Грузії та зміст угоди про визнання винуватості в Україні, можна зробити висновок, про те що на відміну від української угоди про визнання винуватості форма клопотання процесуальної угоди має більш ширше тлумачення.

У статті 211 кримінально-процесуального кодексу Грузії зазначено, що з правом ознайомитись з інформацією, яку обвинувачений надає слідству мають тільки ті особи, які під нею підписалися і суд, а також обвинувачений та його адвокат. Однак, в угоді про визнання винуватості (Україна), відсутня така норма. З матеріалами угоди може ознайомитись кожен з працівників прокуратури та суду. На нашу думку, це є великою прогалиною, адже інформацію, яку надає обвинувачений можуть використати проти нього. Тому, є необхідним внесення уточнень до статті 472 кримінального процесуального кодексу України, з урахуванням досвіду укладання Грузинської процесуальної угоди.

Процесуальна угода у Грузії оформляється письмово і засвідчується судом. Угода має бути відображена у винесеному судом вироку. Суд зобов'язаний переконатися, що процесуальну угоду укладено без застосування насильства, залякування, а також обману або будь-якої іншої незаконної обіцянки, добровільно, і що обвинувачений мав можливість отримати кваліфіковану юридичну допомогу.

За кримінально-процесуальним кодексом Грузії до затвердження процесуальної угоди суд зобов'язаний переконатися, в тому, що:

а) обвинувачений в повній мірі усвідомлює характер злочину, у вчиненні якого обвинувачується;

б) обвинувачений в повній мірі усвідомлює покарання, передбачене за злочин, вчинення якого він визнає;

в) обвинуваченому відомі всі пов'язані з процесуальною угодою вимоги про визнання провини, передбачені законом;

г) обвинувачений усвідомлює, що якщо суд не затвердив процесуальну угоду, не допускається згодом використовувати проти нього будь-яку інформацію, яку він надасть суду при розгляді процесуального угоди;

д) обвинувачений усвідомлює, що володіє такими правами:

д.а) право на захист;

д.б) право відмовитися від процесуальної угоди про визнання провини;

д.в) право на розгляд судом справи по суті;

е) процесуальна угода не є результатом примусу, залякування обвинуваченого або обіцянки, яке виходить за рамки процесуального угоди;

ж) обвинувачений згоден з фактичними підставами процесуального угоди про визнання провини;

з) всі умови досягнуті між обвинуваченим і прокурором угоди відображені в процесуальній угоді;

і) обвинувачений і його адвокат в повному обсязі ознайомлені з матеріалами справи (стаття 212 КПК Грузії).

У Грузії суд до затвердження процесуальної угоди зобов'язаний упевнитися у обвинуваченого, що стосовно обвинуваченого з боку представників правоохоронних органів не мали місця катування, нелюдське ставлення або таке, що принижує звернення. Суддя також зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому, що подача скарги за фактом застосування нелюдського або принизливого поведіння не перешкоджатиме утвердженню процесуальної угоди, укладеної з дотриманням закону (стаття 212 КПК Грузії).

За законодавством Грузії суддя приймає рішення про процесуальну угоду на підставі закону і не зобов'язаний стверджувати угоду, досягнуту між обвинуваченим і прокурором (стаття 212 КПК Грузії).

У кримінальному процесуальному кодексі України зазначено, що укладення угоди на стадії досудового розслідування тягне за собою його закінчення. Формою закінчення досудового розслідування у випадку укладення угоди про визнання винуватості є складання обвинувального акта, до якого додається підписана сторонами угода. Прокурор має право відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою до отримання висновку експерта або завершення проведення інших слідчих дій, необхідних для збирання та фіксації доказів, які можуть бути втрачені зі впливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх

результату у разі відмови суду в затвердженні угоди¹.

За законодавством України, якщо угоду укладено на стадії досудового розслідування, то її розгляд по суті відбувається в ході підготовчого судового засідання за обов'язковою участю сторін угоди з повідомленням інших учасників судового провадження. Відсутність інших учасників судового провадження не є перешкодою для розгляду (ч. 2 ст.474 КПК України).

Якщо угоду досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди. Про зупинення процесуальних дій судом постановляється ухвала, у якій зазначається, хто заявив клопотання про укладення угоди, процесуальні дії, які вже були проведені у судовому провадженні, час і місце її винесення (ч. 3 ст. 474 КПК України).

Перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє:

1) що він має право на судовий розгляд, під час якого прокурор зобов'язаний довести кожную обставину щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права:

- мовчати, і факт мовчання не матиме для суду жодного доказового значення;
- мати захисника, у тому числі на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно;
- допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подати клопотання про виклик свідків і подати докази, що свідчать на його користь;

2) наслідки укладення та затвердження угод, передбачені статтею 473 КПК України;

3) характер кожного обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим;

4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у разі затвердження угоди судом (ч. 4 ст. 474 КПК України).

Суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Для з'ясування добровільності укладення угоди у разі необхідності суд має право витребувати документи, у тому числі скарги підозрюваного чи обвинуваченого, подані ним під час кримінального провадження, та рішення за наслідками їх розгляду, а також викликати в судове засідання осіб та опитувати їх.

Негативна відповідь на будь-яке із поставлених запитань зобов'язує суд дати відповідні роз'яснення. Чи цілком підозрюваний розуміє наслідки затвердження угоди, передбачені ст. 473 КПК України? Якщо після такого роз'яснення обвинувачений заперечуватиме проти затвердження угоди, її не може бути затверджено².

Суд перевіряє угоду на відповідність вимогам кримінального процесуального кодексу України та/або закону. Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо:

1) умови угоди суперечать вимогам кримінального процесуального кодексу України та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;

2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства;

3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;

4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися;

5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань;

6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості.

У такому разі досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку.

Повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається (стаття 474 КПК України).

На відміну від законодавства Грузії, у кримінальному процесуальному кодексі України відсутня норма, якою передбачено усвідомлення обвинуваченим, що якщо суд не затвердив

¹ Гетьман, А. (2012). *Науково-практичний коментар нового Кримінального процесуального кодексу України*. Київ, 342-343.

² Коваленко, В.В., Удалова, Л.Д., Письменний, Д.П. (2013). *Кримінальний процес*. Київ: «Центр учбової літератури», 469.

процесуальну угоду, не допускається використовувати проти нього будь-яку інформацію, яку він надасть суду при розгляді процесуальної угоди.

Отже, як показує 12-ти річний практичний досвід в Грузії, застосування процесуальної угоди допомагає пришвидшити досудове та судове провадження, захищає права підозрюваного/обвинуваченого. В законодавстві Грузії є норма, якщо процесуальну угоду суд не затвердив то інформацію, яку надав підозрюваний чи обвинувачений не допускається використовувати проти нього. Також цікавою нормою є те, що клопотання прокурорапро затвердження угоди є публічним, за винятком частини, в якій вказується інформація, надана слідству обвинуваченим. Тобто правом ознайомитися з інформацією, наданою слідству обвинуваченим, мають тільки ті особи, які під нею підписалися і суд, а також обвинувачений та його адвокат.

На нашу думку, це лише покращить та спростить процес укладання угод про визнання винуватості, адже ці норми дають впевненість підозрюваному/обвинувачуваному в нерозголошенні відомостей, які він надасть слідству чи суду.

Тому, вважаємо за необхідним удосконалити процесуальні норми Кримінального процесуального кодексу України та внести зміни з урахуванням досвіду грузинської процесуальної угоди.

References

1. Albul, S. V., DerevyankIn, S. L., Poluschuk, O. V. (2015). *Kriminalniy protses Ukraini: navchalniy posibnik*. Odesa: ODUVS.
2. Getman, A. (2012). *Naukovo-praktichniy komentar novogo Kriminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrayini*. Kyiv.
3. Kovalenko, V. V., Udalova, L. D., Pismenniy, D. P. (2013). *Kriminalniy protses*. Kyiv: «Tsentр uchbovoyi literaturi».
4. *Kriminalniy protsesualniy kodeks Ukraini 2013* (Verhovna Rada Ukraini). *Ofitsiyiniy sayt Verhovnoyi Radi Ukrayini*. <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> (2016, traven, 08).
5. Meishvili, Z. (2010). *Putevoditel po novomu ugovno-protsessualnomu kodeksu Gruzii*. ООО «Sezan», 76-80.<http://www.legalaid.ge/cms/site_images/UNDP%20brochures/rus/CPC_RUS.pdf>.
1. Uzagalnennya sudovoyi praktiki na temu: «Sudova praktika zdiysnennya sudovogo provadzhennya na pidstavi ugod». *Zakon I biznes*. <http://zib.com.ua/ua/40988-uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_sudova_prktika_zdiysne.html>(2016, traven, 09).